

СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто механізм здійснення стратегічного впливу на розвиток конкурентоспроможності регіону, форми взаємодії держави і недержавних суб'єктів економіки. Автором запропоновано альтернативні шляхи реалізації стратегічного впливу на регіональну економіку.

The mechanism of realizing the strategic impact on the competitiveness of the region is researched in the article. The forms of interaction between state and non-state actors of the economy are determined. The alternative ways of implementing the strategic impact on the regional economy are offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Методологія дослідження можливостей і шляхів становлення та реалізації стратегії економічних перетворень у регіоні, а також суперечностей цього процесу, ставить питання про необхідність розгляду форм державного управління економічними процесами в регіоні. Вибір форм, їх поєднання і використання – об'єктивний процес, який пов'язаний з цілями стратегії та пріоритетними напрямками розвитку економіки регіону.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Дослідженню форм та методів стратегічної дії на розвиток конкурентоспроможності регіону присвячені праці зарубіжних та вітчизняних вчених-економістів, зокрема Б. В. Іванченко, Ю. С. Купріянов, В. Жуковська, І. Трофімова, Н. С. Зиков, В. С. Гусаров. Проте питання розвитку регіонів України в умовах конкуренції потребує більш детального дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність теми зумовлена необхідністю розгляду форм і методів стратегічної дії на розвиток конкурентоспроможності регіону державного управління економічними процесами в регіоні, які визначають застосовність того або іншого інструменту, ефективність його використання і необхідну ресурсну базу.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні стратегічного механізму конкурентоспроможності регіонів в умовах конкурентного середовища України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відзначимо, що набір форм реалізації регіональної економічної політики може бути однаковою для різних регіонів, але їх поєднання, пріоритетність, спрямованість використання залежать від соціально-економічної специфіки кожного регіону. Серед основних форм реалізації регіональної економічної політики виділимо:

- розробка і реалізація загальнодержавних цільових програм;
- розміщення державного замовлення на постачання продукції для суспільних потреб;
- підтримка наукомістких виробництв і розвиток високих технологій;
- участь держави в інвестиційних і інноваційних проектах;
- сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків регіону;
- створення умов для формування особливих економічних зон і технопарків.

Залежно від способу дії на агентів ринку, методи регіональної політики носять адміністративний і економічний характер.

Методи адміністративного характеру зводяться до ухвалення законодавчих і нормативних актів, управління державною власністю і підприємствами, надання державних кредитів і субсидій, до ліцензування, квотування і накладення різних санкцій.

Методи економічного характеру поділяють на прямі і непрямі. До непрямих економічних методів державного регулювання відносять прогнозування, програмування, індикативне планування соціально-економічного розвитку регіону, використання податкових, бюджетно-фінансових, кредитно-грошових засобів, антиінфляційних заходів. Серед прямих економічних методів слід зазначити приватизацію державних підприємств, а також різні форми зміни співвідношення частки державного і приватного секторів, розміщення державних підприємств в депресивних районах тощо [1, с.15].

Крім форм і методів державної дії на соціально-економічний розвиток регіону, значущим, на наш погляд, є форми взаємодії держави і недержавних суб'єктів економічних відносин, оскільки від характеру і особливостей цих взаємин багато в чому залежить ефективність вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіону.

Однією з форм взаємодії держави і недержавних елементів соціально-економічної сфери регіону є міжгалузева і міжвідомча інтеграція. Таке об'єднання сил, що впливають на економіку регіону, об'єктивно передбачає раціоналізацію міжфірмових і міжвідомчих зв'язків, підвищення їхньої ефективності. Аналіз підходів до розвитку економіки регіону і системи взаємодії держави та недержавних суб'єктів економіки дав змогу виділити такі форми: територіальне міжгосподарське об'єднання, корпорація розвитку регіону, регіональна фінансово-промислова група, інвестиційне і фінансово-кредитне регулювання, система регіонального маркетингу.

Забезпечення становлення стратегії соціально-економічних перетворень в рамках територіального міжгосподарського об'єднання відображає потреби регіону у вдосконаленні його виробничої, фінансової, соціальної бази.

Очевидно, що як територіальні міжгосподарські об'єднання, так і корпорація регіонального розвитку – це інструменти, які могли використовуватися тільки на етапі початкового формування ринкових відносин в Україні, на перехідному етапі від планової адміністративно-командної економіки до ринкової.

Необхідно також відзначити проблеми, що пов'язані з розвитком українських корпоративних структур і ускладнюють стратегічну дію на регіональну економіку. Аналіз рушійних сил і проблем розвитку регіональних корпорацій дозволяє зробити висновок про те що, не зважаючи на тісне переплетення цілей їх функціонування і регіонального розвитку, без належної уваги залишався розвиток соціальної сфери, оскільки її фінансування здійснювалося за залишковим принципом. Для протидії цьому процесу регіональна адміністрація утворювала з регіональними підприємствами провідних галузей олігархічні структури, переслідуючи мету об'єднання ресурсів. Проте це суперечило меті створення корпорації регіонального розвитку і перш за все інвестиційного фонду, пов'язаною з консолідацією ресурсів і управління в рамках холдингу для досягнення максимальної економічної ефективності, вдосконалення міжгосподарських зв'язків і фінансових механізмів в рамках регіонального відтворення.

Сприятливу основу для розвитку фінансової складової стратегічної дії на регіональну економіку становлять фінансово-промислові групи, адже така інтеграція є продовженням розвитку територіального міжгосподарського об'єднання [2, с.49–50]. Спад виробництва в рамках регіону, розірвання ефективних в минулому господарських зв'язків, зниження виробничої й інвестиційної активності, руйнування соціально-виробничої інфраструктури потребувало зсувів акцентів стратегічної дії у бік саме промислового сектора регіональної економіки. На практиці це обумовлювалось домінуванням промислового сектора в структурі багатьох регіонів. Продовження спаду промислового виробництва викликало консервацію негативних тенденцій у соціальній сфері регіону: деградацію матеріальної сфери соціальної інфраструктури, інерційність її ринкових перетворень, дефіцитність регіональних бюджетів, звуження можливостей інвестування.

Реалізація взаємодії держави і недержавного сектора економіки в рамках фінансово-промислових груп була викликана ще однією об'єктивною причиною, пов'язаною з тим, що галузева корпоративізація не тільки не змогла створити передумови розвитку соціальної

інфраструктури регіону, але погіршила становище об'єктів соціальної сфери, що знаходяться у віданні регіональних підприємств. Раціональним кроком з подолання таких негативних тенденцій розвитку соціально-економічних взаємин в регіоні є інтеграція суб'єктів регіональної економіки на принципах, заснованих на взаємному інтересі адміністрації, промислових підприємств, банків, фінансових компаній, суб'єктів соціальної сфери.

Не дивлячись на загальні завдання, що стоять перед такими регіональними інтеграційними структурами, фінансово-промислова група отримує прибуток від своєї діяльності і розподіляє його згідно з потребами учасників. Організаційний механізм становлення фінансово-промислової групи, що забезпечує реалізацію стратегічних напрямів регіонального розвитку, орієнтований на вирішення ряду пріоритетних завдань. До їх числа можна віднести створення нової системи інвестування на основі концентрації фінансових ресурсів, коли податкові надходження до регіонального бюджету доповнюються залученням засобів сторонніх інвесторів на основі надання регіональною адміністрацією гарантії [3, с.50].

Ключова роль у становленні регіональної фінансово-промислової групи відводиться ініціативі адміністрації регіону, яка об'єднує на добровільних засадах промислові і фінансові організації регіону. Роль держави тут неминуче обмежується фінансово-кредитними можливостями адміністрації і розмірами власності, що їй належить, у виробничій, фінансовій і соціальній сферах. Оскільки в умовах скорочення присутності держави у фінансовому і реальному секторах регіональної економіки, разом з посиленням державної власності в соціальному секторі, місце адміністрації у фінансово-промисловій групі неминуче визначається націлюванням її учасників на реалізацію значущих для регіону перетворень в соціальній інфраструктурі, узгодженням їх інтересів.

Регіональна фінансово-промислова група – це спроба глибокої комерціалізації соціально-економічних взаємозв'язків у регіональному відтворювальному комплексі, з орієнтацією суб'єктів економіки регіону на споживчий попит. У той же час, на протилежність територіальним міжгосподарським об'єднанням і корпораціям регіонального розвитку, становлення фінансово-промислових груп викликало зсув акцентів міжгосподарських відносин у бік «витягання» максимального доходу з будь-якого сектора, у тому числі і соціального.

Аналіз регіональних механізмів регулювання інвестиційної діяльності дозволяє систематизувати елементи і рушійні сили цього процесу. У його структурі можна виділити три напрями дії на сферу регіонального відтворення, направлені на раціональну мобілізацію ресурсної бази регіону: матеріально-технічний, соціально-економічний і організаційний напрями, інструментарій кожного з них представлений на рис. 1.

Цей механізм інвестиційного регулювання регіонального відтворення дозволяє представити державну дію на виробничі взаємозв'язки як регульовану складну сукупність різних процесів в соціально-економічній сфері. У їх склад неминуче включаються і зворотні зв'язки – від одержувачів інвестицій до регіональної адміністрації. Саме таким чином можлива гармонізація цілей, інструментів і результатів впливу процесу інвестування на виробничі, фінансові і соціальні взаємозв'язки в регіональному відтворенні.

Іншим альтернативним шляхом реалізації стратегічної дії на регіональну економіку є її фінансово-кредитне регулювання, оскільки до важливих життєзабезпечувальних елементів регіонального відтворювального комплексу належать комерційні банки й інші фінансові організації [4, с.78]. Ця функціональна ринкова підсистема економіки регіону опосередкує формування, розподіл і споживання капіталу між не тільки виробничими і фінансовими, але і соціальними елементами регіональної економіки. Дія на регіональну економіку тут має характер ресурсного управління, що враховує не тільки фінансові, але і виробничі можливості регіону.

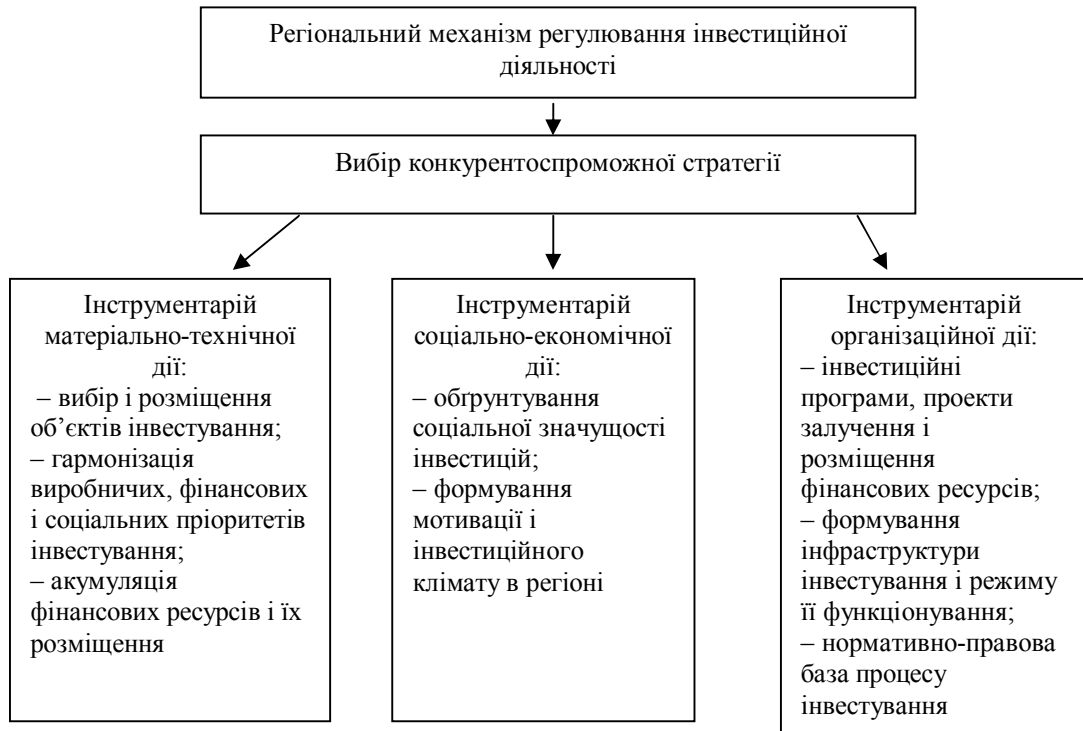

Рис. 1. Інструментарій регіонального механізму регулювання інвестиційної діяльності

Акцентування уваги з боку держави на фінансово-кредитних взаємозв'язках в регіоні у цьому світлі виступає формою реалізації його економічних можливостей, достатніх для забезпечення розвитку не тільки виробничої, але і соціальної сфери. Ресурсна база регіону в рамках даного шляху дії неминуче зазнає ринкової трансформації шляхом налагодження на використання з максимальною економічною ефективністю. При цьому разом з достатнім забезпеченням фінансовими ресурсами виробничої і соціальної сфер в рамках регіональних програм розвитку зростає роль економічних регуляторів економіки – об'ємів кредитів, процентних ставок, податкових пільг і ін.

Соціальна спрямованість фінансово-кредитного регулювання соціально-економічного розвитку регіону полягає в тому, що стан фінансового сектора невіддільний від загальноекономічного положення і розвитку соціальної інфраструктури регіону. Усе це, зрештою, спричиняє привабливість регіону для інвестицій, попит на кредити, регульованість кредитування й інвестування [5, с.88].

Організації і населення слугують джерелом кредитних і інвестиційних ресурсів, і від їхніх доходів залежать межі не тільки регіонального сукупного попиту, але і пропозиції фінансових активів.

Отже, цілями фінансово-кредитного регулювання виступає формування і стійке зростання джерел кредитних ресурсів комерційних банків, що працюють в регіоні, за умови зниження банківських ризиків, соціалізація банківської діяльності шляхом розширення пропозиції пільгових депозитів, споживчих і іпотечних позик, розвиток фінансування науково-технічних розробок і промислового лізингу. Із цих цілей видно, що завдання, які стоять перед регулюванням регіонального сектора банківської системи, багато в чому «перекривають» пріоритетні напрями дії на регіональне відтворення – фінансування перспективних наукомістких проектів, житлове будівництво, підвищення споживчого попиту тощо [6, с.179].

Оптимізація регіонального рівня оподаткування в контексті фінансово-кредитного регулювання може відбуватися в різних напрямках:

- зсув акцентів у бік пільгового оподаткування власних коштів, що направляються фірмами регіону на реалізацію соціально значущих проектів, використання для цього банківських кредитів, а також вивільнення з-під оподаткування доходів від інвестування

в підприємства соціальної інфраструктури;

- введення місцевих надбавок (у межах встановлених законом розмірів або без обмежень) до чинних загальнодержавних і регіональних податків [7, с.24].

У рамках податкового інструментарію фінансово-кредитного регулювання важливе гнучке управління дією фіскальних форм на регіональну економіку.

Значущим, на наш погляд, є розгляд концепції регіонального маркетингу як форми реалізації впливу на соціально-економічні процеси регіонального відтворення, у рамках якого регіон розглядається як корпорація, що конкурує за ресурси і за споживачів. Відповідно до сучасних підходів маркетинг регіону можна розглядати як спосіб встановлення відношень між суб'єктами ринку, що забезпечує вигідну позицію регіону стосовно ресурсів і цільових ринків, дозволяє досягти узгодження цілей та інтересів суб'єктів ринкових відносин.

Висновки і перспективи подальших розробок. Особливістю стратегії маркетингу регіону як регіональної політики є позиціонування регіону, тобто створення відмінностей від інших територій, заснованих на певних конкурентних перевагах в соціально-економічному просторі країни як конкурентоздатного суб'єкта ринкових відносин. На основі наявних чинників конкурентоспроможності регіону, а також виявлених глобальних і національних тенденцій розвитку визначається стратегічна конкурентна перевага регіону, яка закладається в основу його маркетингової стратегії розвитку. Стратегія регіонального маркетингу регіону базується на таких принципах: узгодження інтересів суб'єктів ринкових відносин; визначення цілей маркетингу регіону; вибір цільових ринків і способу позиціонування регіону; розробка стратегії маркетингу регіону з урахуванням конкурентних переваг.

Як наголошувалося, конкурентоспроможність регіону виражається у створенні кращих порівняно з іншими регіонами умов для мешкання, ведення бізнесу, притоку інвестицій, а точніше – забезпечення інвестиційної, освітньої, рекреаційної привабливості, що сприяє притоку різних груп споживачів у регіон.

Комплексний характер системи відносин регіонального маркетингу зумовлює угруповання його інструментарію – промислову, цінову, розподільчу політику регіону, а також систему ділових зв'язків між суб'єктами господарювання.

Список використаної літератури

1. Агафоненко О. Ю. Определение концепций сущности конкурентоспособности регионов / О. Ю. Агафоненко // Научное пространство Европы – 2007: Материалы III Междунар. науч.-практ. конф. (16-30 апр. 2007 г.). – Днепропетровск: Наука и образование, 2007. – Т. 4. Экономические науки. – С. 15–17.
2. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс // Избранные произведения; [пер. с англ.]. – М.: Экономика, 1993. – С. 224–518.
3. Алімов А. Н. Конкурентоспроможність національної економіки / А. Н. Алімов, В. Н. Ємченко // НАН України. Ін-т економіки. – К.: 2001. – 59 с.
4. Рих А. Хозяйственная этика / А. Рих; [пер. с нем. В. М. Довгань]; отв. ред. В. В. Сапов. – М.: Посів, 1996. – С. 80.
5. Портер М. Э. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Э. Портер; [пер. с англ.]. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – С. 97.
6. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер; [пер. с англ.]. – М.: Вильямс, 2005. – С. 179.
7. Куприянов Ю. С. Качество и конкурентоспособность рабочей силы на региональном рынке труда / Ю. С. Куприянов. – М., 2002. – С. 24.